Bozó Tamás

Örvendek, hogy gyógyszerész lettem

Interjú Péter H. Máriával, 85. születésnapja alkalmából

Péter H. Mária 1936-ban született Temesváron[1]. Iskoláit Nagyváradon végezte, majd a marosvásárhelyi Orvosi és Gyógyszerészeti Intézet[2] Gyógyszerészeti Karán 1958-ban szerzett gyógyszerészi oklevelet. Egy évig kórházi gyógyszerészként dolgozott Nagyszalontán, majd 1959-től *alma mater*-e Farmakognóziai Tanszékén előbb gyakornok, tanársegéd, majd 1985-től adjunktus. 1988–1993-ig, nyugdíjazásáig, ugyanitt kutatói állásban dolgozott. 1994–2009-ig a Budapesti Corvinus Egyetem Kertészettudományi Karának Nyárádszeredába kihelyezett Kertészmérnöki távoktatási tagozatán a gyógynövényismeret és -termesztés oktatója. *Rácz Gábor* professzor témavezetésével 1973-ban doktorált. Gyógynövények morfológiai, fitokémiai és antibiotikus hatásuk vizsgálatának témájában írt, hazai és nemzetközi lapokban *in extenso* megjelent dolgozatainak száma 39. Több magyar és román nyelvű egyetemi jegyzet társszerző-

je. Több mint 90 orvos- és gyógyszerészettörténeti szakcikk, és 13 tanulmánykötet társszerzője, illetve társszerkesztője, emellett számos előadást tartott román és magyar tudományos konferenciákon. Három önállóan megjelent kötet szerzője, és egynek társszerzője férjével, *Péter Mihály Heinrich*-kel. Főműve, *„Az erdélyi gyógyszerészet magyar vonatkozásai"* megkerülhetetlen gyógyszerészettörténeti alapmű.

Az Erdélyi Múzeum Egyesület alapító tagja (1991), az Orvos- és Gyógyszerészeti Szakosztály titkára 1993-1995 között, ez idő alatt az Orvostudományi Értesítő köteteinek szerkesztője. A szakosztály választmányának tagja 1991-től 2002-ig, közben szerkesztőbizottsági tag és a gyógyszerészi szakcsoport vezetője volt. A Magyar Egészségügyi Társaság alapító tagja (1994) és az erdélyi régió szervezőbizottságának tagja. Javaslatára hozták létre ennek keretében az erdélyi gyógyszerészi szakcsoportot. 1992-től tagja, 2006-tól tiszteleti tagja az MGYT-nek, a Magyar Gyógyszerésztörténeti Társaság alapító tagja (2003), 2004-től tiszteleti tag.

Számos kitüntetés és díj, többek között a *Genersich Antal díj* (1998), *Spielmann József Orvostörténeti díj* (2006), *Genersich Antal különdíj* (2009), *Pápai Páriz Ferenc emlékplakett és diploma* (2009), *Mikó Imre-díj* (2010), *Szigetváry Ferenc emlékérem és diploma* (2011), *Ernyey József Emlékérem* (2014), a Román Gyógyszerészeti Társaság *Al Ionescu érme*, a *Magyar Érdemrend lovagkeresztje* (2014), az MTA *Arany János-érem* (2016) birtokosa. Marosvásárhely díszpolgárai lettek mindketten férjével (2016).

[1] *Részletesebb életrajz olvasható a Gyógyszerészet 2018. februári számának 99-100. oldalán.*
[2] *Ma Marosvásárhelyi „George Emil Palade" Orvosi, Gyógyszerészeti, Tudomány és Technológiai Egyetem*

Nagy szeretettel köszöntöm *Péter H. Mária* gyógyszerészettörténészt, nyugalmazott egyetemi adjunktust, akit legtöbben talán Mária néniként ismerünk és szólítunk. Abból az örömteli apropóból beszélgetünk most, hogy januárban ünnepli 85. születésnapját, amihez a *Gyógyszerészet* szerkesztősége és az egész Társaság nevében sok szeretettel gratulálok, és további, alkotóerővel teljes, jó egészségben töltött éveket kívánok! Gyógyszerészettörténésszel beszélgetve kezdjük egy kis múltidézéssel: Honnan indul Mária néni története?

Temesváron születtem, ami akkor már Románia része volt. A második bécsi döntésig, 1940-ig éltünk ott, ekkor, Észak-Erdély Magyarországhoz csatolása után édesapám fogta a családot és átköltöztette Nagyváradra. Azzal, hogy az mindig Magyarország része lesz. Négy éves voltam ekkor, úgyhogy az összes iskolámat Váradon jártam, egészen az egyetemig.

És mi lett a temesvári házzal?

Amikor 1945-ben Nagyváradot is Romániához csatolták, akkor édesapám Temesvárra utazott és eladta. Addig mindenféle kényszerlakásban laktunk Váradon. A temesvári házhoz közben senki sem nyúlt, édesapám úgy találta kulcsra zárva, ahogy otthagytuk. Jó emberek lakták akkor azt a környéket, azóta változott a világ.

Hogyan került Marosvásárhelyre gyógyszerészhallgatónak?

Édesapám mozdonyvezető, édesanyám varrónő volt, még patikába sem igen jártak, a tágabb családban sem volt gyógyszerész a felmenők között. Én vagyok az első, és azt hiszem, az utolsó is. A középiskolában én voltam a legjobb matematikus az osztályban, ezért a tanárom javasolta a tanári pályát, de én azt túl száraznak találtam, a bukott tanulókkal sem akartam foglalkozni. A gyógyszerészet viszont megtetszett. Vonzott, hogy tiszta a környezet, szép fehér köpenyben betegekkel lehet foglalkozni, gyógyítani. Gyógyszerésznek lenni az egy rang! Nagyon humánus foglalkozásnak láttam, igazi hivatásnak.

> Aki hivatásszerűen végzi a mindennapi patikai munkáját, azé ma is igazán minden elismerésem.

Végül többen is gyógyszerészetire jelentkeztünk az osztályból, és én sem bántam meg. Örvendek, hogy gyógyszerész lettem. Ajánlom is minden értelmes fiatalnak, főleg leánynak, hogy legyen gyógyszerész.

Milyen volt az ötvenes években magyar anyanyelvű gyógyszerészhallgatónak lenni Romániában?

Marosvásárhelyen ’48-ban indult meg az önálló Gyógyszerészeti Kar, ami kizárólag magyar tannyelvű volt, *I. Mihály* király így alapította. Amíg ez így volt, addig nem is volt semmi probléma. 1962-ben egy párthatározat alapján kétnyelvűvé alakították a képzést, az előadások magyar és román nyelven folytak, a gyakorlatokon csak románul lehetett részt venni. Ez nagy nehézséget jelentett a hallgatóknak. Én ’53-ban érettségiztem, így még a magyar időszakban jártam az egyetemre, nem volt semmi problémánk. Nagyon jó tanári gárdánk volt, igényesek voltak, úgyhogy sokat kellett tanulnunk, de megérte. Az évfolyamok 30-35 fősek voltak, a tanárok név szerint ismertek mindenkit, mi is őket. Íratlan illemszabály volt, hogy ha belépett egy tanár felálltunk, ha a folyosón jött, félreálltunk. Azt hiszem ma már ez nem divat mindenhol. Elég jó eredménnyel végeztem el a Gyógyszerészeti Kart ’58-ban, ötödik vagy hatodik voltam az évfolyamon. Utána Nagyszalontára kerültem, *Arany János* szülőfalujába, ahol a kórházi gyógyszertárban dolgoztam egy évet egy 90 éves gyógyszerész mellett. Azért helyeztek oda, mert őt már nyugdíjba akarták küldeni. Viszont ’59-ben férjhez mentem, és a férjem, *Péter Mihály* ekkor már tanársegéd volt itt Vásárhelyen. Több helyen is állást ajánlottak a karon, végül a Gyógynövény Tanszéket választottam, ahol *Kopp Elemér* majd *Rácz Gábor* professzorok lettek a főnökeim és szakmai mestereim.

Péter H. Mária és férje *Péter Mihály*

Miben voltak ők példaképek, mit lehetett tőlük tanulni?

Kopp Elemér professzor rendkívül pontos, precíz ember volt, aki gyorsan dolgozott és nagy tudással bírt. *Páter Béla* mellett nőtt fel, aki az első gyógynövény kísérleti állomás főnöke volt Kolozsváron. Tőle elsősorban a pontosságot lehetett megtanulni. Amikor először jelentkeztem nála, megkérdezte, hogy a magyaron kívül melyik nyelvből tudnék neki segíteni, fordítani. Mondtam, hogy oroszból, mert középiskolában nyúztak minket az orosz nyelvvel. „*Nagyon jó!*” – mondta és mikor délután kettőkor hazament, ideadta az orosz szakcikket, majd másnap reggel nyolckor bejött, és megkérdezte, hogy készen vagyok-e vele. Nagyon megtanultam, hogy gyorsan, pontosan kell dolgozni. Szerettem őt, mert igényes, de jóindulatú ember volt. Rácz Gábor professzor követte intézetvezetőként, ő vezetett bele komolyabban a tudományos munkába, elkezdtem lépdelni az egyetemi ranglétrán és ’73-ban nála doktoráltam. A kísérletes munkával és a terepgyakorlattal is ő ismertetett meg. Minden nap kimentünk az egyetem gyógynövénykertjébe és botanikus kertjébe és vizsgáltuk a növényeket. Mindent tudni kellett róluk.

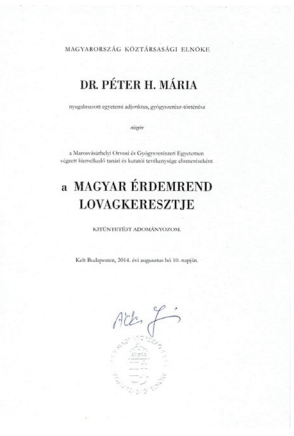
MAGYARORSZÁG KÖZTÁRSASÁGI ELNÖKE

DR. PÉTER H. MÁRIA

nyugalmazott egyetemi adjunktus, gyógyszerész-tiszteletes

részére

a Marosvásárhelyi Orvosi és Gyógyszerészeti Egyetemen végzett kiemelkedő tanári és kutatói tevékenysége elismeréseként

a MAGYAR ÉRDEMREND LOVAGKERESZTJE

KITÜNTETÉST ADOMÁNYOZOM.

Kelt Budapesten, 2014. évi augusztus hó 10. napján.

A Magyar Érdemrend Lovagkereszt kitüntetése *Péter H. Mária* részére. Csíkszereda, Magyar Konzulátus, 2014. szeptember 26.

Mi állt a kísérletezés fókuszában?

Fitokémiával foglalkoztam, a doktori tézisemnek a témája a párlófű volt, az *Agrimonia eupatoria*. Kilenc fajt kellett összehasonlítani hatóanyag és hatás szempontjából, népgyógyászati alapokra helyezve a hangsúlyt. Antibiotikus hatást is vizsgáltunk, amiben nagy segítségemre volt a férjem, mert ő mikrobiológus. Persze ekkoriban még nem nagyon léteztek műszerek, a legfejlettebb vizsgálatnak a vékonyréteg-kromatográfia számított.

Jó választás volt a farmakognózia?

Nagyon megszoktam. Kiváló főnökeim és munkatársaim voltak, jó környezetben dolgozhattam és szerettem a növényeket is. Persze városi gyerekként nem ismertem ezeket úgy, mint a vidékről származók, de fokozatosan beletanultam, és ebben mind a két főnököm segített, ahol tudott. Minden tanárt jónak tartottam, de őket különösen is, a példaképeim voltak. Rengeteget tanultam tőlük.

És az oktatást is szerette?

Mikor eljutottam az adjunktusi posztig

> ...nem léphettem tovább, mert az lett volna a feltétel, hogy legyek tagja a Román Kommunista Pártnak, én pedig ezt visszautasítottam.

Sokan kértek, győzködtek, mondták, hogy hát a karrier... Azt mondtam erre, hogy nem érdekel a karrier. Nagyon szerettem oktatni. Amikor '62-ben bevezették a román nyelvű oktatást, Rácz Gábor átvette a

Marosvásárhely, Teleki Téka udvara, *Péter H. Mária* könyvének bemutatása, 2019. augusztus 29-én. *Bíró Annamária* az EME felelős kiadója társaságában

román előadásokat, mert ő aradi volt, jól beszélte a nyelvet, és nekünk hagyta a magyar előadásokat. Előadásokat tartottam és gyakorlatokat vezettem, nekem ez elég is volt.

Mária néni tanszéki munkásságának legnagyobb része a kommunista Románia, sőt egyenesen a Ceaușescu-korszak idejére esett. Hogyan vészelték át ezt az időszakot?

A diktatúrát, a szocializmust – fiatalok voltunk – kibírtuk. Nem voltak nagy igényeink, megszoktuk, hogy a tanári fizetés az egyetemen nem sok, beosztottuk, kijöttünk belőle. Laktunk albérletben, szolgálati lakásban, kínlódtunk, de megedződtünk, lejjebb adtuk az igényeinket. Amikor a fiam megszületett a sarkon volt egy kút, onnan hoztuk a vizet, mert a lakásban nem volt se víz, se mosdó. 1970-ben költöztünk saját lakásunkba, a szüleim segítségével.

Az egyetemen 1962-ig nem volt semmi probléma, csak magyarok voltunk. Az első román évfolyam három hallgatóból állt, eredetileg ők is magyarul kezdték az egyetemet, csak harmadéven mentek át a román szekcióba, mert nem volt más, akit ott lehetett volna oktatni. Aztán a szekció létszáma folyamatosan emelkedett, ma már ők vannak többségben, a személyzet és a diákok is. Azt gondolom, ma nehezebb magyar oktatónak lenni, mint akkoriban, nehezebb érvényesülni. Nem vagyok optimista az erdélyi magyar nyelvű orvos- és gyógyszerészképzés jövőjét illetően. A nemzetiségi számarány kedvezőtlenül változik, és a magyar szak nincs előnyös helyzetben.

Arany János díj átvétele, Budapest, MTA székház, 2016. május 3. Balról jobbra: *Kocsis Károly*, MTA Magyar Tudományosság Külföldön elnöki bizottság elnöke, *Péter H. Mária*, *Lovász László*, az MTA elnöke.

A gyógyszerészképzésre toborozni kell a magyar középiskolásokat, mert sok szülőnek inkább az a véleménye, hogy menjen inkább román iskolába a gyereke, hogy jobban tudjon érvényesülni. Pedig ez magyarként is lehetséges, ha valaki dolgozik – persze többet, mint mások.

> Nagyon fontos a magyar nyelvű képzés, mert Székelyföldön sok magyar beteg van, főleg idősek, akik nem beszélnek jól románul.

Amikor bejönnek a patikába magyarul köszönnek, magyarul szólnak, és ha a gyógyszerész nem tud magyarul, akkor hogyan ad nekik tanácsot? Ugyanez a helyzet az orvosképzéssel is. Mindkettőre feltétlenül szükség van, nem lenne szabad hagyni elsorvasztani. Azért is írtam a könyveimet, hogy ezzel is segítsem, hogy megmaradjon a magyar képzés. Régen az egyetemen volt egy nagyon jó professzorunk, *Spielmann József*, aki orvos- és gyógyszerészettörténetet tanított. Amióta meghalt és román nyelvű oktatás lett, már nincs ilyen tantárgy. Ez nagy hiányosság, mert a mostani diákok így nem ismerhetik az egyetemi képzés történetét sem. A könyvet nekik a fiataloknak írtam, hogy megtudják, hogyan volt régen.

Nagyon jelentős a közéleti és tudományszervező tevékenysége, hiszen alapító tagja a Magyar Egészségügyi Társaságnak, ahol a Gyógyszerészi Szakcsoport erdélyi vezetője volt. De újjáalapítója a hosszú szünet után feléledő Erdélyi Múzeum Egyesületnek (EME) is. Sőt Mária néni volt az, aki elérte, hogy ennek legyen gyógyszerésztudományi szakosztálya is az orvostudományival összevontan, és sokáig ellátta a szakosztály titkári teendőit. Az EME mintha különösen is fontos lenne Mária néninek, hiszen, férjével együtt, az egyesület történetének egy jelentős részét kutatták és publikálták szakcikkekben és könyvben[3] is.

Az Erdélyi Múzeum Egyesület léte valóban nagyon fontos, ez Erdély tudományos akadémiája. *Mikó Imre* gróf alapította 1859-ben, de sajnos a történelem viszontagságai miatt több megszakítással működött. Az utolsó ilyen szünet 1946-ban vette kezdetét és 1990-ig tartott. Eredetileg az orvoslás és gyógyszerészet a Természettudományi Szakosztály tevékenységébe tartozott, majd 1906-ban alakult meg az Orvostudományi Szakosztály, ennek az 1990-es újraalakuláskor két gyógyszerész tagja volt, Rácz Gábor és Péter H. Mária. Aztán egyre több kolléga kapcsolódott be, így felmerült a kibővítés igénye, ami végül 2003-ban járt sikerrel, azóta Orvos- és Gyógyszerésztudományi Szakosztályunk van. Ez azért fontos, mert magyar nyelven most csak az EME-ben lehet Romániában belül tudományos dolgozatot előadni, mindenhol máshol románul kell. Nekünk pedig kötelességünk, hogy őrizzük és ápoljuk a magyar nyelvű tudományt.

Nem csak az erdélyi, hanem a magyarországi szakmai-tudományos közegben is otthonosan mozog. Ráadásul ez nem csak tagságokat és tiszteletbeli tagságokat jelent, hanem időről időre jár konferenciákra, előad szakmai programokon, publikál a hazai szaklapokban. Ugyanakkor ez több, mint személyes ambíció motiválta aktivitás. Mária néni sokat fáradozott azért, hogy az erdélyi és magyarországi gyógyszerészet közötti hidak újraépüljenek. Hogyan sikerült a kapcsolatokba életet lehelni a szocializmus bukása után?

Emlékszem, hogy 1990-ben elutaztam Budapestre a táskámban egy dolgozattal, amit szerettem volna magyar nyelven közölni. Felkerestem a *Gyógyszerészet* szerkesztőségét és bekopogtam. A titkárnő kérdezte, hogy be vagyok-e jelentve, mondtam, hogy nem, de azért beszólt *Hankó Zoltán*nak és *Kovács Laci* bácsinak, hogy itt van valaki Erdélyből. Behívtak, elmondtam, hogy mi járatban vagyok, hogy szeretnék kapcsolatot teremteni. Nagyon örvendtek nekem, azért is mert én voltam az első, aki próbált kapcsolat-

[3] *Péter M, Péter HM. Az Erdélyi Múzeum-Egyesület Orvostudományi Szakosztály százéves története 1906-2006. Kolozsvár: Erdélyi Múzeum-Egyesület; 2006.*

ba lépni velük, és azért is mert mindketten erdélyi gyökerűek. Mondták, hogy máskor is csak küldjek kéziratot, nohát, küldtem is. Laci bácsi már meghalt azóta, de Hankó Zoltánnal, a Gyógyszerészi Kamara elnökével, azóta is kapcsolatban vagyunk. Az MGYT-be úgy kapcsolódtam be, hogy rendszeresen jártam a Rozsnyay Mátyás előadóversenyekre és készítettem föl fiatal versenyzőket, akiket vittem magammal. Aztán nagyon jó barátságba keveredtem *Grabarits István* kollegával, aki a Magyar Gyógyszerészettörténeti Társaság elnöke volt. Egyszer szükségem volt egy ösztöndíjra, hogy Pestre mehessek kutatni levéltárba és könyvtárakba. Pénzre nem is lett volna szükségem, az itthonról rendelkezésemre állt, de senki nem tudott ösztöndíjas meghívást adni. Grabarits István volt az, aki adott, nagyon hálás voltam neki, mert így egy hónapig lehettem Budapesten, sokat tudtam kutatni. Azóta tartottuk a barátságot.

Ez már a történeti kutatás időszaka volt. Hogyan következett ez a farmakognózia után?

1986-ban kijött egy pártutasítás, amivel megszüntették a vásárhelyi képzést. Ez a magyar nyelvű oktatás eltörlését célozta, hiszen román nyelvű az több más helyen is volt az országban, de magyar nem. Kifutottak az utolsó évfolyamok és volt 3 év, amíg nem folyt képzés az egyetemen. Ekkor az oktatóiról kutatói állásra kerültem, majd, amikor ’90-ben újraindult a képzés úgy döntöttem, nem megyek vissza. Erre még fiatalon, ’93-ban nyugdíjaztak, ami erős hiányérzetet keltett bennem. Hiányzott a laboratórium, a munka, nem volt mit csináljak. Azt megfigyeltem, hogy aki nyugdíj után tétlenné válik, az hamarosan leépül szellemileg. Az, hogy takarítsak otthon nem egy életcél, valamit tenni szerettem volna. Az lett a szerencsém, hogy ekkoriban nyitott a budapesti Szent István Egyetem kertészmérnöki levelező szakot Nyárádszeredán, ahol szükség volt egy gyógynövénytan tanárra. Beálltam és ott tanítottam még 15 évig, hasznosítottam a megszerzett tudásomat. Közben elkezdtem komolyabban foglalkozni szakmatörténeti kutatásokkal. A történelmet már középiskolában nagyon szerettem, innen eredt az érdeklődés.

A történetírás ugyanúgy egy szakma, mint a gyógyszerészet. Tehát megvannak az alapismeretei, nyelvezete, szabályai, módszerei. Mária néni honnan leste el, hogyan tanulta ki ezeket?

Sokat olvastam, abból tanultam. Különösen gyógyszerészettörténetet, ez érdekelt.

Isaszegen a falumúzeumban a *Thinagel Szerafin*, az első okleveles magyar gyógyszerésznő halálának 60. évfordulója alkalmával rendezett emléktábla-avató ünnepségen, 2016. november 5-én. Balról jobbra: *Péter H. Mária, Konrádné Abay-Nemes Éva, Ambrus Tünde* az MGYT Gyógyszerésztörténeti Szakosztály elnöke és *Rádóczyné Kovács Zsuzsa*.

Mivel több a történeti kutatás, mint puszta adatgyűjtés vagy dokumentáció? Mitől lesz tudomány a történet?

> A történeti kutatás az igazságot próbálja megvilágítani, a múlt tényeit feltárva és helyére illesztve.

Mindig nagyon bosszantott például, amikor hivatásos történészektől olyant hallottam vagy olvastam, hogy egy adott személy például Kolozsváron a Gyógyszerészeti Karon végzett az 1800-as években. A kolozsvári Ferenc József Tudományegyetem 1872-ben, Magyarország második egyetemeként alakult meg, ahol gyógyszerészeket képeztek. Ekkor még nem létezett Gyógyszerészeti Kar, sem intézményében, sem diszciplinárisan, sem tanári gárdában. Ehelyett karközi oktatás volt: egy évet a Természettudományi Karon, egy évet az Orvosi Karon jártak a hallgatók. Persze mielőtt az egyetemi tanulmányaikat elkezdhették volna 4-5 évig inaskodtak, segédkedtek patikában, ahol sok mindent megtanultak már. Ez a bosszúság indított arra, hogy nézzek utána pontosan a kolozsvári egyetem történetének. 2022-ben lesz a 150 éves évfordulója, de magyar egyetemként csak 1919. május 12-ig működhetett, mert akkor megszállták a román hatóságok, és még az 1920-as trianoni döntés előtt felszólították a magyar tanárokat, hogy tegyenek hűségesküt a román királynak. Ők ezt megtagadták, hiszen

Gödöllőn a Rozsnyay Mályás Emlékversenyen erdélyi versenyzőkkel, 2016. május 22-én. Balról jobbra: *Zakariás Gergely* és felesége *Antal Emőke, Péter H. Mária, Kelemen Hajnal* tanárnő, mint felkészítő és *Papp Lajos Attila*, a veseny 2. helyezettje.

őket a magyar király nevezte ki, ezért menniük kellett. Először Budapestre menekültek, majd, amikor a pozsonyi Erzsébet Tudományegyetem tanárai is Pestre menekültek, kezdett kicsi lenni a város ennyi nagy egyetemnek. Ekkor Szeged befogadta őket, megmaradt a Ferenc József Tudományegyetem név és jórészt egyben maradt a tanári gárda, sőt a diákok nagy része is Erdélyből jött ekkoriban. Az 1940. évi második bécsi döntés után az egyetem visszatérhetett Kolozsvárra, de csak rövid ideig működhetett, mert 1945-ben a visszatérő román adminisztráció a 406-os és 407-es a törvénnyel jogfolytonosság nélkül felszámolta. Ehelyett Kolozsvári Bolyai Tudományegyetem néven alakított új magyar nyelvű egyetemet, de Kolozsváron már nem folyt és a Bolyain azóta sem folyik orvos- vagy gyógyszerészképzés, mert az orvosi kart áthelyezték Marosvásárhelyre. Azért írtam a Kolozsvári Egyetem történetéről is[4], mert ezeket a fiatalok különben már nem tudhatnák.

Mária nénit sokan „többes számban", a férjével Péter Mihály Heinrich professzorral, Misi bácsival együtt emlegetik. Ennek az az oka, hogy a Péter család nem csak egy házassági, hanem egy kutatói-alkotói közösség is. Hogyan alakult így ez a kapcsolat? Mi a hajtóerő a közös munkához?

Szerencsém volt, hogy a férjem is velem körülbelül egy időben, '99-ben ment nyugdíjba mikrobiológusként, és őt is a történelem vonzotta. Ez lett a hobbink. Nagyon sok cikket, fejezeteket, könyvet írtunk együtt, ő az orvostörténeti én pedig a gyógyszerésztörténeti részt. Nem szívességből vettük be szerzőnek egymást a munkákba (ahogy az irigy emberek mondták), hanem együtt jártunk kutatni a levéltárakba, összeraktuk az eredményeinket, összedolgoztunk a fogalmazásnál, a szerkesztésnél.

> Misi bácsi szokta mondani, hogy *„Hagyjunk magunk után lábnyomot."*

A közös munka úgy kezdődött, hogy a vásárhelyi Orvosi Kar alapításának 50. évfordulójára gyűjtöttünk egy történeti anyagot. Senki sem vállalta a kiadását, míg *Puskás György* professzor és az egyetem egykori rektora, az EME Orvosi Szakosztályának akkori elnöke össze nem ismertetett Budapesten *Tankó Attila* főorvossal, a Genersich Alapítvány titkárával. Rejtegetve vittem át a határon a kéziratot, ő átnézte, és végül *Genersich Antal* professzor, egykori kolozsvári rektor születésének 150 éves évfordulójára készült emlékkötetben jelent meg '94-ben. Ezt követte a „*A marosvásárhelyi magyar nyelvű orvos és gyógyszerészképzés 50 éve*" című kötet '95-ben a Teleki Alapítvány kiadásában. Ezekkel kerültünk be a szakmai történetírásba. Aztán egyre több témát dolgoztunk fel, és már felkéréseket is kaptunk, ahogy kezdett lenni egy kis hírnevünk.

Mária néninek és Misi bácsinak arról is hírneve van, hogy legendásan patrónus-szemléletűek. Sok egykori és mai fiatal köszönhet nekik könyveket, kapcsolatokat, ajánlást, bátorítást, pályázásra buzdítást, Rozsnyay Mátyás Emlékversenyre felkészítést, hosszan lehetne sorolni még. A hálás tanítványok úgy emlegetik Mária nénit, mint aki mindig felkarolta a fiatalabb generációkat. Nem véletlen, hogy ha elmegy egy konferenciára, akár Magyarországra, rögtön kisebb rajongótábor jelenik meg körülötte. Hogyan tudják könnyedén áthidalni a ma már két generációnyi szakadékot?

Ez egyszerűen abból adódik, hogy életünk nagy részét oktatással töltöttük, fiatalok között. Meg kell említenem a két legjobb és legkedvesebb tanítványomat, akikkel ma is tartom a kapcsolatot, *Kelemen Hajnalt* és *Sipos Emesét*[5]. A Rozsnyay-ra pont úgy kerültem, hogy ők ajánlottak fiatalokat, azzal, hogy készítsem fel őket a versenyre. Ennek néhány éve vége szakadt, mert nincs új jelentkező. Valahogy a gyógyszerészettörténet nem érdekli annyira a fiatalokat és

[4] *Péter HM. Gyógyszerészképzés a Ferenc József Tudományegyeten 1872-1919 között. Kolozsvár: Erdélyi Múzeum-Egyesület; 2019.*

[5] *A Marosvásárhelyi „George Emil Palade" Orvosi, Gyógyszerészeti, Tudomány és Technológiai Egyetem Gyógyszerészeti Karának professzorai.*

Sopronban a Rozsnyay Mátyás Emlékversenyen, 2017. május 22-én. Balról jobbra: *Péter H. Mária, Konrádné Abay Nemes Éva, Gál Réka* versenyző, *Rozsnyay Mátyás* unokája Aradról, *Kelemen Hajnal* tanárnő, mint felkészítő tanár.

nem szívesen fordítanak időt arra, hogy bedolgozzák magukat egy témába. Sajnálom, mert mindig élveztem a versenyen való részvételt, a versenyzőim pedig ügyesen szerepeltek, volt, aki második díjat is nyert.

Az a hír járja, hogy névről ismerik a lépcsőházban az egyetemi hallgatókat, és kérdezgetik, hogy állnak az egyetemmel, támogatják, bátorítják őket.

Sok hallgató lakik a házunkban, mert közel lakunk az egyetemhez. 1970-ben költöztünk ide, az öregek lassan kihaltak, a leszármazottaik meg elkezdték kiadni a lakásokat diákoknak, fiatal rezidenseknek. Mindig van itt medikus, fogorvos, bőrgyógyász, lehetne sorolni. Mi meg itt maradtunk a lépcsőházban, mint akikhez mindig lehet jönni, kérni vagy adni valamit, így apránként összebarátkoztunk velük. Szeretünk a fiatalok között lenni, talán mi is kevésbé öregedünk így.

Fő művének az *„Erdélyi Gyógyszerészet magyar vonatkozásai”*-t lehet nevezni. Először 2002-ben jelent meg, aztán 11 év múlva következett a közel duplájára bővült második kiadás[6]. Ajánlói és recenzensei is meleg szavakkal írnak a könyvről, megkerülhetetlennek, jelentős adattárnak nevezik, aminek ismerete nélkül senki sem folytathat erdélyi gyógyszerészettörténeti kutatást. Van, aki egyenesen úgy fogalmazott, hogy Péter H. Mária ezzel megmentette az erdélyi magyar gyógyszerészet múltját. Ha valaki kézbe veszi és átlapozza a két vaskos kötetet, hamar rájön, hogy ez nem egy túlzó állítás, és hogy hihetetlen kutatómunka áll a mű mögött. Hogyan készült el ez a könyv?

Évek alatt készült el. Heteket, hónapokat töltöttem könyvtárakban, levéltárakban Budapesten, Kolozsváron, különböző helyeket. A portások már jól ismertek minket, tudták mi járatban vagyunk. A férjem közben az erdélyi fogorvoslás történetét dolgozta fel[7], együtt kutattunk, egymást segítettük ekkor is. Ahogy összegyűlt az anyag, hazavittük zsákszámra a jegyzeteinket, dokumentum-másolatokat, és ezeket otthon az íróasztalnál kronológiai sorrendbe kellett rakni, fel kellett dolgozni és meg kellett írni. Nyugdíjasok vagyunk, volt rá időnk. Amikor az első kiadás elkészült, azt alapul lehetett használni a másodikhoz. Sok levéltári adattal bővítettem, és különösen sok életrajzzal. Ragaszkodtam hozzá, hogy az EME adja ki, ne egy hétköznapi könyvkiadó, mert ez a téma az EME profiljába illik, és ahhoz méltó. Szerencsére ez sikerült is.

A könyv második kiadásának első kötete inkább szervezetekkel foglalkozik: Erdély gyógyszerészi struktúrájával, a gyógyszerészképzés történetével, a gyógyszerészi szervezetek történetével, némi kultúrtörténeti kitekintővel. A második kötet, körülbelül azonos terjedelemben viszont kizárólag gyógyszerészi életrajzokat közöl. Ez a szerkesztés tükröz egyfajta, az intézményes és személyes történelem párhuzamosságát láttató történetírói szemléletet is?

Igen, engem mind a kettő nagyon foglalkoztat. Az életrajzokat azért tettem külön kötetbe az első kiadástól eltérően, mert olyan sok adat gyűlt össze, hogy nem szerettem volna a gyógyszertári hálózatról szóló részbe vegyíteni. Így sokkal jobban megtalálhatóak. Sok életrajzról van szó, valamennyien erdélyiek vagy erdélyi származású gyógyszerészek voltak és többen közülük jelentős pályát futottak be Erdélyben vagy Magyarországon.

Amikor, sok évvel ezelőtt, dedikálta nekem a könyvet, azt tanácsolta, hogy minden este olvassak el egy életrajzot. Miért fontosak ezek? Mit üzennek a mai kor emberének?

A küzdelmes életet mutatják meg. Mert ha jómódúak voltak a szülők, könnyű volt patikusnak lenni, saját patikát nyitni. De ha nehezebb sorból indult valaki, és öt évet kellett inaskodni, segédeskedni, azután még egyetemre menni, bizony sokáig tartott, és sok áldozatot követelt, míg valaki odajutott, hogy gyógyszerész lehetett. Nehezebb és hosszabb volt, mint

[6] *Péter HM. Az erdélyi gyógyszerészet magyar vonatkozásai. 2. kiadás, I.-II kötet. Kolozsvár: Erdélyi Múzeum-Egyesület; 2013.*

[7] *Péter M. Az erdélyi fogorvoslás történetéből. Marosvásárhely: Mentor Kiadó; 2006.*

most az ötéves képzéssel. Sok olyan példa is volt, amikor meghalt az öreg gyógyszerész, és a lánya nem örökölhette a gyógyszertárat, férjhez kellett mennie a segédhez, hogy tovább vihesse. Érdekes módon aztán sokszor úgy tűnik, jól sikerültek ezek a házasságok.

> Tanulságot lehet venni ezekből az életrajzokból, kitartást lehet tanulni, és talán épülni lehet általuk.

Az első kötetben találhatók az erdélyi határokon túlnyúló, általános jelentőségű részek, így külön fejezetet szentel a gyógyszerészi eskünek, a nők gyógyszerészi pályán való elhelyezkedéséről szóló viták történetének és a gyógyszerészi vonatkozású szépirodalomnak. *Erős István* professzor a könyvről írt recenziójában[8] a *„szerző külön ajándékának"* tekintette ezeket a kultúrtörténeti és szociológiai adalékokat szolgáltató részeket. Ezeket a személyes érdeklődés hozta a könyvbe?

Inkább azt mondanám, hogy a kutatás közben bukkantam rá ezekre az érdekességekre. Folyamatosan találtam verseket, írásokat a régi újságokban, elkezdtem jobban utánanézni a szerzőjüknek, így bővültek ezek önálló részekké. A művészi tevékenykedésekből is látszik, hogy a gyógyszerész egy sokoldalú ember, aki általában nem csak a szűk értelemben vett szakmájával foglalkozik. Nem mondok sokat, ha azt mondom, egy gyógyszerész minden nap száz emberrel találkozik. A legkülönfélébb emberekkel, és mindegyikkel szóba elegyedik, van, akivel jobban meg is ismerkedik, bekapcsolódik az életébe kicsit. Azt látom, hogy a gyógyszerészek általában jobban kapcsolatban állnak a társadalom rétegeivel, mint az orvosok, akik inkább jellemzően az orvostudomány egy szűk szeletével foglalkoznak. És más jellegű a kapcsolódás is, máshogy van jelen benne a pénz is a beteg részéről. Van, amiben a betegek úgy érzik, jobban számíthatnak a gyógyszerész tanácsára, mint az orvoséra. Azért is választottam a gyógyszerészi hivatást, mert már akkor is láttam, mennyire széleskörű ismereteket biztosít.

A „női vita" és az eskü is egy ilyen talált kincs a könyvben?

Igen. Ezzel is felbosszantottak történészek, amikor olyanokat írtak, hogy *„gyógyszerésznők is voltak"*. Utánanéztem, hogy az első erdélyi gyógyszerésznő *Hints Vilma* volt. Szerencsém volt vele, mert Nyárádszeredán volt az apjának patikája, én meg odajártam oktatni a kertészmérnöki képzésre, így könnyen el tudtam menni a helyi református egyházhoz adatokat kérni. Kutattam a Kolozsváron végzetteket is, vizsgáltam, ki az, aki első nőként Erdélyben járt egyetemre. *Thinagel Szerafin* volt az első magyar gyógyszerésznő, aki például Kolozsváron végzett ugyan, de később Észak-Magyarországon, Isaszegen volt gyógyszerész.

Az eskü témája pedig onnan jött, hogy a marosvásárhelyi egyetem évzáróján a gyógyszerészek az orvosokkal együtt mondták az esküt. De az a hippokratészi eskü, ami nem teljesen felel meg a gyógyszerészi hivatásnak. Erre utánanéztem, hogy milyen volt a régi eskü, összehasonlítottam más egyetemekével.

Van, aki folytassa a történetírást a fiatalabbak közül?

Nekem ez a fájó pontom. Marosvásárhelyen nincs, aki folytassa a gyógyszerészettörténetet. Nincs is róla előadás, nem ismerik még a régi tanárokat sem. Most adtam be egy dolgozatot a *Gyógyszerészettörténet*hez, amiben az alapító tanárok életrajzát ismertetem. Ezeket helyi újságban, bővebben is megírtam. Minden oktató tanárnak úgy kellene kezdeni a saját tantárgyát, hogy elmondja annak történetét, és azt is, hogy ezt a tanszéket ki, mikor és hogyan alapította. Ezt nem tudtam elérni sajnos, nem áldoznak időt rá, a fiatalabb oktatóknak ezt már nem is tanították. Pedig

> ...a gyógyszerészettörténetnek az oktatás szerves részének kellene lennie ahhoz, hogy a mai helyzetet megérthessük. A gyökereknél kell elkezdeni.

Így, hogy Mária néninek és Misi bácsinak is nagy elismertsége van Magyarországon és a fiúk is itt praktizál orvosként, nem gondoltak arra, hogy átköltözzenek?

Sosem vettük számításba, bár az ismerősök sokszor tanácsolták. Itt születtünk, itt végeztük a tanulmányainkat, itt élünk. Hatvankét éve vagyunk itt házasok. Nekünk itt kell maradnunk. Öreg fát nem lehet átültetni. Sok kollégát ismerek, aki időskorban átköltözött, aztán hamarosan meg is halt. Sok ismerősünk, jó barátaink vannak Magyarországon, különösen a gyógyszerészek között. Mindenkivel igyekszünk tartani a kapcsolatot. De mi itt vagyunk otthon.

[8] *Erős I. Gyógyszerészet. 2014;58:522-3.*

Sokat hangoztatott jelmondata, hogy *„kurrenciában kell lenni”*. Mit jelent ez?

Az egyoldalúság nem lehet életcél. Például meg kell hallgatnunk a napi híreket ahhoz, hogy tudjuk, mi történik a nagyvilágban. Tudni kell, mi megy a színházban, mozikban, mit játszanak a koncerttermekben.

> Sokoldalúnak kell lenni, a szakma nem töltheti ki az egész életet, mert akkor csak szakbarbárok leszünk.

Több mint negyven éve koncertbérletünk van, nekünk a csütörtök este a zenéről szól. A színházból mondjuk kicsit kikoptunk, mióta modern darabokat játszanak trágár szavakkal, ez talán már nem a mi korosztályunknak való. Nagyon fontos nekünk a társaság, a kapcsolattartás is. Ez szakmai értelemben is így van. Például nagyon szerettem a CPH-kra járni, sajnos idén nem lehetett, de online így is előadtam. Részt veszek a román szakmai közéletben is, a Román Gyógyszerészeti Társaságtól kitüntetést is kaptam. A Társaság elnöke haladó szemléletű hölgy, őt nem zavarja, hogy a magyar vonatkozásokat kutattam. A románnal úgyis bőven van, aki foglalkozzon.

Így, hogy nem lehet se koncertre, se társaságba járni, hogyan viselik a járvány okozta bezárkózottságot?

Nehezen bírjuk programok és barátok nélkül. Elfoglaljuk magunkat, mindig van mit kutatni. A bezártságban született a Ferenc József Tudományegyetemről szóló kötet. Szerencsére eleinte még a levéltárba be lehetett menni, most már az is zárva van, csak a boltba tudunk menni, meg vissza. Aztán *Bősze Péter* a *Magyar Orvosi Nyelv* főszerkesztője felkért, hogy *Vámosi Zoltán* első magyar nyelvű gyógyszertani könyvében tanulmányozzam a magyar szakkifejezéseket. Eleinte kicsit ódzkodtam a feladattól, mert hogy jövök ahhoz, hogy belekontárkodjak az orvostörténetbe, de végül élveztem, mert feküdt nekem a téma. Felkutattam milyen egyetemi élete volt, hol van a háza, a sírja, kiderült, hogy nagyon sokoldalú ember volt, szerettem vele foglalkozni. Bősze Péter főszerkesztő meg volt elégedve az eredménnyel, 2021-ben fog megjelenni. Az ünnepek után gondolkodom egy gyógyszerészeti témájú nyelvi elemzésen, talán a *Kazay Lexicon* alapján.

Van még egy tervem, ha még futja az erőmből. Erdélyben nagyon sok örmény származású gyógyszerész volt, köztük lettek híres emberek is. Az örmények kiváló kereskedők, és az apák azt akarták, hogy a gyerekeik még többre vigyék, így sokan adták a fiukat patikusnak. Az ő történetüket is szeretném megírni még.

Bozó T: *I am glad I became a pharmacist – Interview with Mária Péter H.*